

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ (ΝΟΜ 213)

Εαρινό Εξάμηνο 2014-2015

ΛΑΡΗΣ ΒΡΑΧΙΜΗΣ - Δικηγόρος /
Ειδικός Συνεργάτης

Το Δικαίο των Περιουσιακών Σχέσεων των Συζύγων στην Ελλάδα

Λίστα Ανάγνωσης

- **Γεωργιάδης, 12.** Η αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα: Προϋποθέσεις, και 13. Η αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα: Χαρακτηριστικά και έννομη προστασία, σελίδες 187-224
- **Νικολόπουλος,** Η Ελληνική Νομολογία για τα Αποκτήματα των Συζύγων (το άρθρο είναι αναρτημένο στο Blackboard)
- **Τα πιο πάνω κεφάλαια από το σύγγραμμα Γεωργιάδη καθώς και το άρθρο του Νικολόπουλου αποτελούν απαραίτητη ανάγνωση.**

- Το 1983 υπήρξε μια ουσιαστική μεταρρύθμιση του δικαίου των περιουσιακών σχέσεων των συζύγων στην Ελλάδα.
- Με τη νέα ρύθμιση διατηρήθηκε η περιουσιακή αυτοτέλεια των συζύγων, εισήχθηκε όμως παράλληλα ο θεσμός της αξίωσης της συμμετοχής στο απόκτημα.

Η Περιουσιακή Αυτοτέλεια των Συζύγων

- Η περιουσιακή αυτοτέλεια των συζύγων καθιερώνεται από το άρθρο 1397 του Αστικού Κώδικα (ΑΚ 1397) που προβλέπει τα εξής:

«ΑΚ 1397: Περιουσιακή αυτοτέλεια των συζύγων

Με την επιφύλαξη των διατάξεων που ακολουθούν, ο γάμος δεν μεταβάλλει την περιουσιακή αυτοτέλεια των συζύγων.»

- Η τέλεση του γάμου συνεπώς δεν επηρεάζει τα δικαιώματα των συζύγων σε σχέση με την περιουσία τους. Η περιουσία που κατείχαν πριν την τέλεση του γάμου παραμένει δική τους περιουσία και συνεχίζουν μετά το γάμο να μπορούν να αποκτήσουν περιουσία που να ανήκει αποκλειστικά στους ίδιους σαν να μην είναι παντρεμένοι. Αυτό δεν εμποδίζει στους συζύγους να αποκτήσουν από κοινού περιουσία όπως μπορούν να αποκτήσουν δυο πρόσωπα που δεν συνδέονται μεταξύ τους με το δεσμό του γάμου. Παράλληλα ο κάθε σύζυγος διατηρεί το δικαίωμα να διαχειρίζεται ελεύθερα την περιουσία του από μόνος του.

Η επιλογή του συστήματος της κοινοκτημοσύνης

- Με βάση το ΑΚ 1404 οι σύζυγοι μπορούν με συμβολαιογραφική πράξη να επιλέξουν το σύστημα της κοινοκτημοσύνης. Η σχετική διάταξη είναι η εξής:

«ΑΚ 1403 Επιλογή κοινοκτημοσύνης

Οι σύζυγοι μπορούν, πριν από το γάμο ή κατά τη διάρκεια του, να επιλέγουν με σύμβαση, για τη ρύθμιση των συνεπειών του γάμου στην περιουσιακή τους κατάσταση, αντί για το σύστημα που προβλέπεται από τα άρθρα 1397 και 1400 έως 1402, σύστημα κοινωνίας κατά ίσα μέρη σε περιουσιακά τους στοιχεία χωρίς δικαίωμα διάθεσης, από τον καθένα τους, του ιδανικού του μεριδίου (σύστημα κοινοκτημοσύνης), τηρώντας τις διατάξεις των άρθρων που ακολουθούν.

Οι συμβάσεις της προηγούμενης παραγράφου καταρτίζονται με συμβολαιογραφικό έγγραφο και καταχωρίζονται στο ενιαίο ειδικό δημόσιο βιβλίο που τηρείται γι' αυτό το σκοπό. Πριν από την καταχώριση δεν ισχύουν απέναντι στους τρίτους.»

- Το σύστημα της κοινοκτημοσύνης αναλύεται στα ΑΚ 1403-1405 δεν αποτελεί μέρος της ύλης του μαθήματος και άρα δεν θα αναλυθεί περαιτέρω.

Η αξίωση συμμετοχής στο απόκτημα

- Η αξίωση της συμμετοχής στο απόκτημα καθιερώνεται από το ΑΚ 1400 που προβλέπει τα ακόλουθα:

«ΑΚ 1400: Αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα

Αν ο γάμος λυθεί ή ακυρωθεί και η περιουσία του ενός συζύγου έχει, αφότου τελέστηκε ο γάμος, αυξηθεί, ο άλλος σύζυγος, εφόσον συνέβαλε με οποιονδήποτε τρόπο στην αύξηση αυτή, δικαιούται να απαιτήσει την απόδοση του μέρους της αύξησης το οποίο προέρχεται από τη δική του συμβολή. Τεκμαίρεται ότι η συμβολή αυτή ανέρχεται στο ένα τρίτο της αύξησης, εκτός αν αποδειχθεί μεγαλύτερη ή μικρότερη ή καμία συμβολή.

Η προηγούμενη παράγραφος εφαρμόζεται αναλογικά και στην περίπτωση διάστασης των συζύγων που διάρκεσε περισσότερο από τρία χρόνια.

Στην αύξηση της περιουσίας των συζύγων δεν υπολογίζεται ό,τι αυτοί απέκτησαν από δωρεά, κληρονομία ή κληροδοσία ή με διάθεση των αποκτημάτων από αυτές τις αιτίες.»

Η προϋποθέσεις της αξίωσης

- Με βάση το άρθρο 1400 αξίωση στην «αύξηση της περιουσίας» του άλλου συζύγου τελεί υπό τις εξής τρεις προϋποθέσεις:
 1. να έχει λυθεί ή ακυρωθεί ο γάμος, ή να έχει συμπληρωθεί τρία χρόνια από τη διάσταση, και
 2. να έχει αυξηθεί η περιουσία του συζύγου αφότου τελέστηκε ο γάμος, και
 3. να έχει συμβάλει ο άλλος σύζυγος στην αύξηση της περιουσίας
- Θα πρέπει επίσης οι σύζυγοι να μην έχουν επιλέξει το σύστημα της κοινοκτημοσύνης πράγμα που θεωρείται ότι αποτελεί την τέταρτη προϋπόθεση της αξίωσης.

1. Η λύση ή ακύρωση του γάμου ή η συμπλήρωση τριετούς διάστασης

- Η πρώτη προϋπόθεση γέννησης της αξίωσης, όπως αυτή προκύπτει από το λεκτικό του ΑΚ 1400, είναι:
 - Ο γάμος να έχει λυθεί ή ακυρωθεί, ή
 - Να έχει συμπληρωθεί τριετής διάσταση των συζύγων.
- Κατά το Ελληνικό δίκαιο, η λύση του γάμου μπορεί να επέλθει είτε με διαζύγιο είτε με το θάνατο ενός εκ των συζύγων (Γεωργιάδης σ.189, Βαθρακοκοίλης σ.240, Μανωλεδάκη σ.230,

2. Η αύξηση της περιουσίας του συζύγου

- Η δεύτερη προϋπόθεση γέννησης της αξίωσης η οποία προκύπτει από το λεκτικό του ΑΚ 1400 είναι να έχει αυξηθεί η περιουσία του υπόχρεου συζύγου.
- Στο Ελληνικό δίκαιο ως περιουσία νοείται το σύνολο των έννομων σχέσεων του προσώπου που είναι δυνατόν να αποτιμηθούν χρηματικά (**Βαθρακοκοίλης** σελ.242, **Νικολόπουλος** σ.58, **Γεωργιάδης** σ.192).
- Η περιουσία αυτή περιλαμβάνει τόσο ενεργητικό όσο και παθητικό δηλαδή τόσο περιουσιακά στοιχεία που έχουν θετική αξία όπως ακίνητα, αυτοκίνητα ή καταθέσεις όσο και υποχρεώσεις όπως τραπεζικά δάνεια.
- Η αναφορά σε «αύξηση της περιουσίας» ερμηνεύεται ως η διαφορά στην καθαρή αξία της περιουσίας του συζύγου μεταξύ του χρόνου τέλεσης του γάμου (η αρχική περιουσία) και της λύσης του γάμου (η τελική περιουσία). (**Μανωλεδάκη** σ.231, **Γεωργιάδης** σ.192, **Βαθρακοκοίλης** σ.242, **Νικολόπουλος** σ.61)

- Τυχόν ενδιάμεσες αυξομειώσεις της περιουσίας των συζύγων δεν υπολογίζονται (**Νικολόπουλος** σ.61, **Γεωργιάδης** σ.194)
- Καθαρή αξία της περιουσίας είναι η αξία όλων των περιουσιακών στοιχείων του συζύγου κατά το χρόνο κρίσιμο χρόνο μείον τις τυχόν υποχρεώσεις του συζύγου.
- Η αξία της αρχικής περιουσίας μπορεί να είναι αρνητική αν οι υποχρεώσεις του συζύγου κατά το χρόνο τέλεσης του γάμου είναι περισσότερες από την αξία των περιουσιακών στοιχείων. (**Μανωλεδάκη** σ.241, **Γεωργιάδης** σ.192, **Νικολόπουλος** σ.63, **Βαθρακοκόιλης** σ.246)

Το βάρος απόδειξης της αρχικής περιουσίας ή χρεών του υπόχρεου συζύγου

- Η ανάγκη τεκμηρίωσης της αύξησης της περιουσίας του υπόχρεου συζύγου, στα πλαίσια της σύγκρισης της αρχικής και τελικής περιουσίας του, ως προϋπόθεση γέννησης της αξίωσης με βάση το άρθρο 1400 ταλαιπώρησε ιδιαίτερα το Ελληνικό δίκαιο. Αυτό διότι σε αντίθεση με τον Γερμανικό Αστικό Κώδικα, το Ελληνικό Δίκαιο δεν περιλαμβάνει συγκεκριμένες ειδικές ρυθμίσεις που να επιτρέπουν κατά τρόπο άμεσο και πρακτικό τη διακρίβωση των αρχικών περιουσιακών στοιχείων του υπόχρεου από τον δικαιούχο σύζυγο. (Στο Βαθρακοκόλλη σ.246 αναφέρεται η δυνατότητα ο δικαιούχος να αποταθεί στο Δικαστήριο και να ζητήσει με ασφαλιστικά μέτρα με βάση τον Ελληνικό Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας την σφράγιση και απογραφή περιουσίας. Δεν φαίνεται όμως αυτή η δυνατότητα να είναι πρακτικά εφαρμόσιμη)
- Αυτό συνεπώς θα είχε σαν αποτέλεσμα σε πολλές περιπτώσεις την αδυναμία εφαρμογής της ρύθμισης και διεκδίκησης από μέρους του συζύγου της συμμετοχής του στην περιουσία που απόκτησε ο υπόχρεος σύζυγος κατά τη διάρκεια του γάμου ειδικά μάλιστα εκεί που η συνεισφορά του δικαιούχο συζύγου ήταν άμεση και συγκεκριμένη.

- Αντιμέτωπη με αυτό το πρόβλημα, η νομολογία του Αρείου Πάγου διαφοροποίησε την αρχική της θέση περί της ανάγκης δίχως άλλο απόδειξης από μέρους του δικαιούχου συζύγου της αρχικής και τελικής περιουσίας του άλλου συζύγου, περιλαμβανομένων και τυχόν χρεών του κατά το χρόνο της διάστασης με αποτέλεσμα να έχει καθιερωθεί νομολογιακά η αρχή ότι ο δικαιούχος σύζυγος μπορεί να περιορίσει την αξίωση του σε συγκεκριμένα περιουσιακά στοιχεία οπότε το ζήτημα της ύπαρξης αρχικής περιουσίας ή χρεών να αποτελεί ζήτημα του οποίου το βάρος απόδειξης φέρει ο υπόχρεος σύζυγος, αλλά και ότι το βάρος απόδειξης αλλά και η υποχρέωση δικογράφησης ισχυρισμού περί ύπαρξης αρχικής περιουσίας από τη μία ή χρεών κατά τον χρόνο υπολογισμού της τελικής περιουσίας από την άλλη, ανήκει στον υπόχρεο (εναγόμενο) σύζυγο.

- Όπως αναφέρεται σχετικά στον **Γεωργιάδη** σ.193:

«[Αν] η αξίωσης συμμετοχής στο απόκτημα περιορίζεται και επικεντρώνεται σε συγκεκριμένα περιουσιακά αντικείμενα (π.χ. Αφορά αποκλειστικά συγκεκριμένο ακίνητο που αγόρασε ο ένας σύζυγος με χρήματα του άλλου συζύγου), δεν χρειάζεται να γίνει σύγκριση της αρχικής και τελικής περιουσίας του εναγόμενου, αλλά η συμβολή του ενάγοντος υπολογίζεται με βάση την τελική αξία των αντικειμένων αυτών. Ο εναγόμενος όμως μπορεί να προβάλλει με ένσταση τον ισχυρισμό ότι από τα εν λόγω περιουσιακά αντικείμενα δεν επήλθε πράγματι αύξηση της περιουσίας του, διότι π.χ αυτός είχε μεγαλύτερη αρχική περιουσία. Ούτως ή άλλως η τυχόν ύπαρξη αρχικής περιουσίας ή στοιχείων που διαφοροποιούν την τελική περιουσία (π.χ. ανεξόφλητα δάνεια) αποτελεί βάση ένστασης που προβάλλεται και αποδεικνύεται από τον εναγόμενο.»

- Επίσης στον **Νικολόπουλο** σ.62 αναφέρονται τα εξής:

«Το Δικαστήριο πάντως, για να ασχοληθεί με τη σύγκριση της περιουσίας του υπόχρεου συζύγου στα δυο κρίσιμα χρονικά σημεία της τέλεσης του γάμου και της γέννησης της αξίωσης, πρέπει ο εναγόμενος υπόχρεος σύζυγος να υποβάλει τη σχετική ένσταση της ύπαρξης αρχικής περιουσίας προσδιορίζοντας ταυτόχρονα τα περιουσιακά αντικείμενα από τα οποία αποτελείτο και την αξία τους.»

Χρόνος υπολογισμού της αρχικής περιουσίας και ο χρόνος αποτίμησης της αξίας της

- Από το ίδιο το λεκτικό του άρθρου 1400 προκύπτει ότι ο χρόνος υπολογισμού της αρχικής περιουσίας είναι ο χρόνος τέλεσης του γάμου (Γεωργιάδης σ.194, Βαθρακοκοίλης σ.242, Μανωλεδάκη σ.231, Νικολόπουλος σ.61)
- Σε ότι αφορά όμως την αξία της αρχικής περιουσίας η άποψη που επικρατεί είναι ότι αυτή (όπως και η αξία της τελικής περιουσίας) θα πρέπει να αποτιμάται με αναγωγή σε τιμές του χρόνου υπολογισμού της τελικής περιουσίας (**Γεωργιάδης** σ.195, **Βαθρακοκοίλης** σ.242, **Μανωλεδάκη** σ.236, **Νικολόπουλος** σ.66)
- Ως προς το χρόνο υπολογισμού της τελικής (και κατ' επέκταση της αρχικής) περιουσίας η άποψη που επικρατεί στη νομολογία φαίνεται να είναι όχι ο χρόνος γέννησης της αξίωσης (δηλαδή ανάλογα με την περίπτωση η ημερομηνία λύσης η ακύρωσης του γάμου ή η ημερομηνία συμπλήρωσης της τριετούς διάρστασης ή η ημερομηνία συμπλήρωσης της τριετούς διάρστασης) αλλά ο χρόνος παροχής έννομης προστασίας δηλαδή της άσκησης της αγωγής και της τυχόν διαφοροποίησης μέχρι την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης ενώπιον του Δικαστηρίου (**Νικολόπουλος** σ.66)

Περιουσία που δεν υπολογίζεται: Δωρεές

- Σύμφωνα με την ΑΚ 1400 § 3 στην αύξηση της περιουσίας των συζύγων δεν υπολογίζεται ό,τι αυτοί απέκτησαν από δωρεά, κληρονομία ή κληροδοσία ή με διάθεση των αποκτημάτων από αυτές τις αιτίες.
- Η αναφορά σε περιουσία που αποκτήθηκε δυνάμει δωρεάς, κληρονομιάς ή κληροδοσίας από τρίτα πρόσωπα δεν παρουσιάζει προβλήματα στην ερμηνεία.
- Η διάταξη αυτή προβλέπει ρητά ότι περιουσία που αποκτάται με τη διάθεση των αποκτημάτων από δωρεά, κληρονομιά ή κληροδοσία (παραδείγματος αν ένας σύζυγος πουλά ένα οικόπεδο που του δωρήθηκε από τους γονείς του και με το προϊόν της πώλησης αγοράζει ένα διαμέρισμα). Δεν υπάρχει όμως ξεκάθαρη θέση ως προς το ίδιο εφαρμόζεται και σε σχέση με περιουσία που αποκτάται από τους καρπούς από την περιουσία αυτή (π.χ. από τα μερίσματα μετοχών ή από τα ενοίκια από την ενοικίαση ακινήτων που έχουν δωρηθεί στο σύζυγο).

- Υπάρχει διχογνωμία κατά πόσο η αναφορά στη διάταξη είναι περιοριστική ώστε μόνο οι περιπτώσεις που αναφέρονται σε αυτή να εξαιρούνται του υπολογισμού ή απλά ενδεικτική ώστε να υπάρχουν και άλλες κατηγορίες περιπτώσεων που να εξαιρούνται οι οποίες δεν περιλαμβάνονται σε αυτές που αναφέρονται στη διάταξη αυτή.

ΤΥΧΕΡΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

- Τέτοιο παράδειγμα είναι και περιουσία που αποκτάται από κέρδη από τυχερά παιχνίδια. Έτσι σε ορισμένα συγγράμματα υποστηρίζεται η θέση ότι η περιουσία αυτή δεν εξαιρείται με βάση τις διατάξεις του ΑΚ 1400 § 3 (Γεωργιάδης σ.199-200) και ότι έτσι εναπόκειται στον υπόχρεο σύζυγο να αποδείξει ότι αυτά εξαιρούνται λόγω έλλειψης συμβολής, ενώ σε άλλα ότι τα κέρδη αυτά εξαιρούνται όχι με αναφορά στο ΑΚ 1400 § 3 λόγω της προφανούς, με βάση τη σχετική επιχειρηματολογία έλλειψης συμβολής του δικαιούχου συζύγου. (Η έλλειψη συμβολής όμως δεν είναι δεδομένη. Έτσι στην περίπτωση για παράδειγμα που δυο σύζυγοι κερδίσουν από 50.000 € από λαχείο και ο ένας σύζυγος χρησιμοποιήσει τα χρήματα αυτά για τις σπουδές των παιδιών της οικογένειας σε σχέση με τις οποίες έχουν και οι δυο σύζυγοι υποχρέωση συμβολής ενώ ο άλλος σύζυγος καταθέτει τα χρήματα αυτά στην Τράπεζα θα μπορούσε να υποστηριχτεί η θέση ότι ο δεύτερος σύζυγος έχει συνεισφέρει στη δημιουργία της κατάθεσης του πρώτου με το να καταβάλει αυτός όλα τα έξοδα σπουδών ώστε να έχει τη δυνατότητα ο πρώτος σύζυγος να διατηρήσει τις καταθέσεις του).

Δωρεές μεταξύ συζύγων

- Διχογνωμία υπάρχει επίσης στο κατά πόσο οι δωρεές μεταξύ συζύγων εξαιρούνται και αυτές της διεκδίκησης ώστε ένας σύζυγος να αποκλείεται να διεκδικήσει ως μέρος της συνεισφοράς του περιουσία που δώρισε στον άλλο σύζυγο.
- Η άποψη που φαίνεται να έχει επικρατήσει είναι ότι οι δωρεές μεταξύ συζύγων εξαιρούνται της διάταξης ΑΚ 1400 § 3 και άρα περιλαμβάνονται στη διεκδίκηση ως μέρος της αύξησης της περιουσίας του συζύγου που αποκτήθηκε με την άμεση συνεισφορά του άλλου (ο σύζυγος δηλαδή να μπορεί να διεκδικήσει τις δωρεές που έκανε στον άλλο σύζυγο ως μέρος της συνεισφοράς του) (**Βαθρακοκοίλης** σ.243-4, **Μανωλεδάκη** σ.240, **Γεωργιάδης** σ.198, **Νικολόπουλος** σ.71)

Συμψηφισμός μεταξύ αξιώσεων

- Σε πολλές περιπτώσεις η περιουσία και των δυο συζύγων αυξάνεται όχι όμως στον ίδιο βαθμό. Έτσι ο κάθε σύζυγος θα μπορούσε να προβάλει αξίωση για συμβολή στην αύξηση της περιουσίας του άλλου.
- Η άποψη που επικρατεί είναι ότι σε αυτή την περίπτωση δημιουργούνται δυο χωριστές αξιώσεις οι οποίες εξετάζονται χωριστά. Οι αξιώσεις αυτές όμως μπορούν να συμψηφιστούν και έτσι μετά τον προσδιορισμό των εκατέρωθεν δικαιωμάτων, είναι δυνατός ο συμψηφισμός των δυο απαιτήσεων ώστε το Δικαστήριο να καταλήξει σε απόφαση υπέρ του συζύγου που έχει τη μεγαλύτερη αξίωση. (**Νικολόπουλος** 26-27, **Μανωλεδάκη** 237-238, **Γεωργιάδης** 201, **Βαθρακοκοίλης** σ.237). Κατά το **Βαθρακοκοίλη** σ.237 είναι δυνατός και ο συμψηφισμός αξίωσης συμμετοχής στο απόκτημα που έχει παραγραφεί.
- Έτσι αν για παράδειγμα η περιουσία του Α' συζύγου έχει αυξηθεί κατά 100.000 € και βρεθεί ότι η συμβολή του Β' συζύγου ανέρχεται στο $\frac{1}{2}$ του ποσού αυτού δηλαδή στις 50.000 € και παράλληλα η περιουσία του Β' συζύγου έχει αυξηθεί κατά 90.000 € και βρεθεί ότι η συνεισφορά του Α' συζύγου ανέρχεται στο $\frac{1}{3}$ του ποσού αυτού δηλαδή σε 30.000 €, δηλαδή βρεθεί τελικά ότι ο Α' σύζυγος δικαιούται από το Β' σύζυγο το ποσό των 30.000 € και ο Β' σύζυγος από τον Α' σύζυγο το ποσό των 50.000 € τότε στο τέλος οι δυο αυτές αξιώσεις θα συμψηφιστούν έτσι ώστε στο τέλος ο Β' σύζυγος να λάβει από τον Α' το ποσό των $(50.000 - 30.000 =)$ 20.000 €.

Περιουσία που είναι προϊόν παρανομίας

- Η άποψη που επικρατεί είναι ότι περιουσία που έχει αποκτηθεί από παράνομη ή ανήθικη δραστηριότητα υπολογίζεται ως μέρος της αύξησης της περιουσίας. (**Μανωλεδάκη** σ.236, **Νικολόπουλος** σ.72-73, **Γεωργιάδης** σ.200) Έτσι ο δικαιούχος σύζυγος μπορεί να διεκδικήσει περιουσία που ο υπόχρεος σύζυγος απόκτησε στα πλαίσια παράνομων δραστηριοτήτων (όπως το λαθρεμπόριο).
- Από τη διεκδίκηση όμως ενδεχόμενα να μπορεί να εξαιρεθεί περιουσία που αποκτήθηκε με παράνομο τρόπο όπου ο δικαιούχος συμμετείχε στην παρανομία (**Γεωργιάδης** σ.200)

Δόλια αποξένωση περιουσίας

- Οι διατάξεις του Ελληνικού Αστικού Κώδικα που αφορούν στην αξίωση για συμμετοχή στο απόκτημα δεν περιλαμβάνουν ρυθμίσεις σε σχέση με την περίπτωση δόλιας μεταβίβασης περιουσίας από τον υπόχρεο σύζυγο πριν τη γέννηση της αξίωσης που έχουν σαν στόχο να αποφύγουν τη θεμελίωση της αξίωσης του δικαιούχου συζύγου.
- Με βάση τις γενικές αρχές του Ελληνικού δικαίου οι πράξεις αυτές θα μπορούσαν να ακυρωθούν ως εικονικές (ΑΚ 138) ή ως πράξεις που αντιβαίνουν στα χρηστά ήθη (ΑΚ 178) ή υπερβαίνουν τα όρια που επιβάλλει η καλή πίστη, τα χρηστά ήθη ή ο κοινωνικός ή οικονομικός σκοπός του δικαιώματος (ΑΚ 281)
- Κατά τον **Βαθρακοκόιλη** (σ.245-6) η γενική απαλλοτρίωση περιουσίας από τον υπόχρεο σύζυγο με σκοπό τον επηρεασμό των δικαιωμάτων του δικαιούχου συζύγου παρέχει στον τελευταίο το δικαίωμα να συνυπολογίσει την αξία του περιουσιακού στοιχείου που απαλλοτριώθηκε στην αξίωση του.
- Κατά τον **Νικολόπουλο** (σ.104) το ζήτημα δεν έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τη νομολογία.

3. Η συμβολή του άλλου συζύγου στην αύξηση της περιουσίας

- Σύμφωνα με το ΑΚ 1400 § 1 «**εφόσον [ο σύζυγος] συνέβαλε με οποιονδήποτε τρόπο στην αύξηση [της περιουσίας του άλλου συζύγου], δικαιούται να απαιτήσει την απόδοση του μέρους της αύξησης το οποίο προέρχεται από τη δική του συμβολή.**»
- Ο αξίωση συνεπώς του συζύγου με βάση το ΑΚ 1400 στηρίζεται στην συμβολή του συζύγου στην αύξηση της περιουσίας η δε έκταση της αξίωσης είναι ίση με την έκταση της συμβολής αυτής.
- Η συμβολή αυτή όμως με βάση το ΑΚ 1400 § 1 μπορεί να γίνει με οποιοδήποτε τρόπο και έτσι να λάβει οποιαδήποτε μορφή. Μπορεί να είναι άμεση ή έμμεση (**Βαθρακοκόιλης** σ.248, **Γεωργιάδης** σ.242, **Μανωλεδάκη** σ.248), εκούσια ή ακούσια (**Γεωργιάδης** σ.242).
- Άμεση συμβολή περιλαμβάνει την απευθείας καταβολή χρημάτων έναντι του τιμήματος αγοράς ενός ακινήτου.

- Όπως αναφέρεται στον **Γεωργιάδη** σ.202-3 στην Ελληνική νομολογία έχει αναγνωριστεί και συμβολή που επήλθε μεταξύ άλλων:
 - «- με παροχή υπηρεσιών στο επάγγελμα (π.χ. η σύζυγος εργάζεται ως μαγείρισσα στην ταβέρνα του συζύγου της)·
 - με προσωπική εργασία στο σπίτι και ανατροφή των παιδιών, ώστε ο άλλος σύζυγος να ασκεί απερίσπαστος το επάγγελμα του·
 - με την παροχή χρήσης πράγματος (π.χ. οικίας), ανεξάρτητα από το αν ο δικαιούχος σύζυγος είναι και κύριος του πράγματος ή όχι (π.χ. το ζεύγος διέμενε σε οικία του πατέρα της συζύγου)·
 - με την παροχή κεφαλαίου (π.χ. εισφορά χρήματος, σύναψη δανείου και αντίστοιχη εκταμίευση του ποσού κλπ)·
 - με τη μείωση της κατανάλωσης και γενικότερη οικονομία· με την ψυχική τόνωση ή ηθική ενθάρρυνση σε δύσκολες στιγμές· με τη δημιουργία αρμονικού οικογενειακού κλίματος·
 - με μόνη την έγγαμη ιδιότητα (π.χ. Κτήση αγροτικού κλήρου επειδή ο δικαιούχος είναι έγγαμος, επιδίκαση μεγαλύτερης ηθικής βλάβης σε τραυματισμό προσώπου επειδή είναι έγγαμο κ.α.)·»

- Η κρατούσα άποψη όμως φαίνεται να είναι ότι η συνεισφορά για να υπολογιστεί θα πρέπει να είναι πέρα από την υποχρέωση του συζύγου για συνεισφορά στην αντιμετώπιση των αναγκών της οικογένειας όπως αυτή προκύπτει από το ΑΚ 1389 (**Νικολόπουλος** σ.81, **Βαθρακοκόιλης** σ.248, **Γεωργιάδης** σ.204)
- [Το ΑΚ 1389 προβλέπει τα εξής: «Οι σύζυγοι έχουν την υποχρέωση να συνεισφέρουν από κοινού, ο καθένας ανάλογα με τις δυνάμεις του, για την αντιμετώπιση των αναγκών της οικογένειας. Η συνεισφορά γίνεται με την προσωπική εργασία, τα εισοδήματά τους και την περιουσία τους.»]

Ο καθορισμός της έκτασης της συμβολής

- Παρά το ότι δεν υπάρχει δυσκολία στο να προσδιοριστεί το είδος των δραστηριοτήτων ή ενεργειών ενός συζύγου που μπορούν να θεωρηθούν ότι συνιστούν συμβολή στην αύξηση περιουσίας, εντούτοις η νομολογία δεν φαίνεται να έχει καταλήξει σε συγκεκριμένη ιεράρχηση των διαφόρων μορφών συνεισφοράς για να προσδιοριστεί η έκταση της συμβολής (Νικολόπουλος σ.79). Έτσι στην Ελληνική νομολογία έχουν αναγνωριστεί τα πιο κάτω ποσοστά συμβολής (Νικολόπουλος σ.79-81):

«1. στο 100% γιατί το μοναδικό περιουσιακό στοιχείο αποκτήθηκε με χρήματα του εναγομένου, δεν υπήρχαν παιδιά και η ενάγουσα δεν εργαζόταν, ομοίως και για το σύνολο της αξίας αυτοκινήτου, που αποκτήθηκε στο όνομα της συζύγου με χρήματα του συζύγου,

2. στο 70% σε γιατρό για δαπάνη ανέγερσης οικοδομής,

3. στο ½ με τη συνεισφορά χρημάτων για ανοικοδόμηση ακινήτων, ή με το συνδυασμό συνεισφοράς χρημάτων για ανοικοδόμηση ακινήτων, προσφοράς εργασίας στο σύζυγο, ψυχική συμπαράσταση, οικιακές εργασίες και εισφοράς εσόδων από επάγγελμα ή μισθώματα,

4. στο 1/3 μόνο με την παροχή οικιακών υπηρεσιών, [ή] με παροχή κατοικίας και οικιακές εργασίες, [ή] με παροχή εργασίας στο κατάστημα και οικιακές εργασίες, ή με τον συνδυασμό εισοδήματος από εργασία, επίβλεψη οικοδομικών εργασιών, εισφορά μισθωμάτων και ενασχόληση με τις οικιακές εργασίες, ή χωρίς μνεία μορφών συμβολής με εύπορο σύζυγο,
5. στο ¼ από τη συνεισφορά χρημάτων για ανοικοδόμηση ακινήτων, [ή] τις οικιακές εργασίες και ψυχική συμπαράσταση και τη διάθεση χρημάτων, ενώ η παροχή υπηρεσιών στις οικιακές εργασίες κάλυψε την υποχρέωση της ΑΚ 1389,
6. στο 25% μετοχών ΑΕ για εργασία στην επιχείρηση του άλλου συζύγου και ενασχόληση με τις οικιακές εργασίες,
7. στο 1/5 με πώληση των προικίων ελαιοτεμαχίων της για την κάλυψη χρεών του συζύγου, την ενασχόληση με τις αγροτικές εργασίες και την παροχή υπηρεσιών στις οικιακές εργασίες, αλλά [σε άλλη περίπτωση] και μόνο με παροχή υπηρεσιών στις οικιακές εργασίες,
8. στο 15% για περιστασιακή εργασία, παροχή οικογενειακής στέγης και περιστασιακή ενασχόληση με οικιακές εργασίες και
9. καμία αξίωση σε γυναίκα που δεν εργαζόταν και η συμβίωση διήρκεσε μικρό χρονικό διάστημα, όπως και σε σύζυγο οδοντιάτρου, η οποία με την ενασχόληση της σε οικιακές εργασίες θεωρήθηκε ότι κάλυψε την υποχρέωση της για συμβολή στις οικογενειακές δαπάνες.»

Η συνεισφορά υπό μορφή οικιακής εργασίας

- Η συνεισφορά της συζύγου υπό μορφή οικιακής εργασίας και μορφής των παιδιών αναγνωρίζεται μεν ως συνεισφορά πάνω στην οποία μπορεί να εδραιωθεί αξίωση για συμμετοχή στο απόκτημα δυσκολίες όμως παρουσιάζονται στον τρόπο αποτίμησης της συνεισφοράς αυτής.
- Ένας τρόπος υπολογισμού που είναι αποδεκτός από την ελληνική νομολογία είναι και η αποτίμηση της εργασίας αυτής με βάση το εισόδημα που θα μπορούσε να έχει από την εργασία ή την καριέρα που θυσίασε για να παραμείνει στο σπίτι και να φροντίσει την οικογένεια. (**Νικολόπουλος** σ.83-84, **Γεωργιάδης** σ.204). Η ελληνική νομολογία τείνει να κατασταλάζει προς αυτή τη μορφή του υπολογισμού αντί του εναλλακτικού τρόπου αποτίμησης της αξίας της εργασίας αυτής με βάση τον μισθό που θα λάμβανε μια οικιακή βοηθός για ανάλογη εργασία (ή αντίστοιχα με τα χρήματα που εξοικονόμησε οι οικογένεια με το να μην χρειάζεται να προσλάβει οικιακή βοηθό) ή με το μισθό ανειδίκευτου εργάτη. (**Νικολόπουλος** σ.83)

Το Τεκμήριο της συνεισφοράς του 1/3

- Σύμφωνα με το ΑΚ 1400 § 1, η συμβολή του ενός συζύγου στην αύξηση της περιουσίας του άλλου τεκμαίρεται ότι ανέρχεται στο 1/3 της αύξησης εκτός αν αποδειχθεί μεγαλύτερη ή μικρότερη συνεισφορά.
- Το τεκμήριο του 1/3 δεν είναι τίποτε περισσότερο από ένας δικονομικός κανόνας που κατανέμει το βάρος της απόδειξης (**Γεωργιάδης** σ.205, **Μανωλεδάκη** σ.243, **Βαθρακοκοίλης** σ.249).
- Έτσι σε περίπτωση που ο δικαιούχος σύζυγος αποδείξει την αύξηση της περιουσίας του άλλου συζύγου τότε θεωρείται ότι έχει αποδειχθεί και συνεισφορά 1/3 τρίτου στην αύξηση αυτή χωρίς να χρειάζεται ο σύζυγος να αποδείξει είτε τη δική του συμβολή στην αύξηση της περιουσίας είτε την έκταση της συμβολής αυτής (**Γεωργιάδης** σ.205, **Μανωλεδάκη** σ.243, **Βαθρακοκοίλης** σ.249, **Νικολόπουλος** σ.82). Σε τέτοια περίπτωση ο σύζυγος περιορίζεται στον τεκμαρτό αντί στον πραγματικό υπολογισμό της συμβολής του στην αύξηση της περιουσίας.

- Στην περίπτωση όμως που ο δικαιούχος σύζυγος επιδιώξει τον τεκμαρτό υπολογισμό της συνεισφοράς του διεκδικώντας συνεισφορά πέραν του $1/3$ αλλά αποτύχει να αποδείξει τη συνεισφορά αυτή, η αγωγή δεν απορρίπτεται αλλά στην έκταση του τεκμηρίου του $1/3$ εκτός αν έχει αποδειχθεί μικρότερη συνεισφορά. (Γεωργιάδης σ.206)
- Το τεκμήριο είναι μαχητό. Έτσι ο υπόχρεος σύζυγος μπορεί να αποδείξει ότι η συνεισφορά του δικαιούχο ήταν μικρότερη του $1/3$ ή μηδενική οπότε και η απόφαση του Δικαστηρίου θα διαμορφωθεί ανάλογα.

Η ενοχική φύση της αξίωσης και η δυνατότητα αυτούσιας απόδοσης περιουσίας

- Στο Ελληνικό δίκαιο η αξίωση θεωρείται ενοχική. Είναι δηλαδή προσωπική υποχρέωση του υπόχρεου συζύγου και όχι εμπράγματο αξίωση, δηλαδή δεν είναι αξίωση που συνδέεται με το ακίνητο και στρέφεται κατά παντός τρίτου. Έτσι η αξίωση δεν δημιουργεί από μόνη της δικαίωμα σε μερίδιο στην περιουσία ούτε καθιστά τον δικαιούχο σύζυγο συνιδιοκτήτη στην περιουσία. Αντίθετα είναι χρηματική αξίωση που στρέφεται κατά του υπόχρεου συζύγου. (**Γεωργιάδης** σ.211, **Μανωλεδάκη** σ.245, **Βαθρακοκοίλης** σ.236, **Νικολόπουλος** σ.22)
- Η ενοχική φύση της αξίωσης όμως δεν αποκλείει αντί της χρηματικής αποζημίωσης την ικανοποίηση της με αυτούσια απόδοση περιουσιακού στοιχείου (**Νικολόπουλος** 31-34, **Γεωργιάδης** σ.214-5, **Μανωλεδάκη** σ.245-7, **Βαθρακοκοίλης** σ.238)
- Νομολογιακά έχει κριθεί ότι δεν είναι απαραίτητη η απόδειξη ειδικών περιστάσεων που να δικαιολογούν την αυτούσια απόδοση (**Νικολόπουλος** σ.35). Η χρηματική απόδοση συνεπώς δεν αποτελεί τον κανόνα.

- Η αυτούσια απόδοση όμως δεν θα πρέπει να επιλέγεται αν είναι αντίθετη προς τα συμφέροντα του δικαιούχου συζύγου (**Γεωργιάδης** σ.214, **Νικολόπουλος** σ.35, **Μανωλεδάκη** σ.246-7, **Βαθρακοκοίλης** σ.238-9).

Ο προσωποπαγής χαρακτήρας της αξίωσης

- Σύμφωνα με το ΑΚ 1401:

«Η αξίωση του προηγούμενου άρθρου δεν γεννιέται, σε περίπτωση θανάτου, στο πρόσωπο των κληρονόμων του συζύγου που πέθανε. Επίσης δεν εκχωρείται ούτε κληρονομείται, εκτός αν έχει αναγνωρισθεί συμβατικά ή έχει επιδοθεί αγωγή.»

- Σε περίπτωση συνεπώς θανάτου του δικαιούχου συζύγου οι κληρονόμοι του δεν μπορούν να αξιώσουν συμμετοχή στο απόκτημα του υπόχρεου συζύγου εκτός αν προηγουμένως έχει γεννηθεί η αξίωση και είτε έχει διευθετηθεί έγκυρα με συμφωνία ή έχει καταχωρηθεί και επιδοθεί από τον ίδιο πριν το θάνατο του αγωγή για συμμετοχή στο απόκτημα.
- Σε περίπτωση θανάτου του υπόχρεου συζύγου όμως, ο δικαιούχος σύζυγος μπορεί να στραφεί κατά τον κληρονόμων του. Σε τέτοια περίπτωση η αξίωση του συντρέχει με το κληρονομικό του δικαίωμα. Μπορεί δηλαδή να αξιώσει την απόδοση της συμβολής του στην αύξηση της περιουσίας του αποβιώσαντα συζύγου και παράλληλα να διεκδικήσει το κληρονομικό του μερίδιο από την υπόλοιπη περιουσία. (Μανωλεδάκη σ.247, Γεωργιάδης σ.212-3, Βαθρακοκοίλης σ.257, Νικολόπουλος σ.24-6)

Παραγραφή της αξίωσης

- Με βάση το ΑΚ 1401 «**Η αξίωση παραγράφεται δυο χρόνια μετά τη λύση ή ακύρωση του γάμου.**»
- Με την παραγραφή της αξίωσης για συμμετοχή στο απόκτημα με βάση το ΑΚ 1400 παραγράφεται και το δικαίωμα διεκδίκησης συμμετοχής στο απόκτημα με βάση τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό (Γεωργιάδης σ.217, Νικολόπουλος σ.112)

Αξίωση αναγκαστικού δικαίου

- Η αξίωση θεωρείται ομόφωνα ότι είναι αξίωση αναγκαστικού δικαίου (Μανωλεδάκη σ.249, Γεωργιάδης σ.215, Βαθρακοκοίλης σ.237)
- Έτσι είναι γενικά αποδεκτό ότι οι σύζυγοι δεν μπορούν να διευθετήσουν με συμφωνία την περιουσιακή αξίωση, ή να παραιτηθούν από τα δικαιώματά τους με βάση το ΑΚ 1400 πριν τη γεννησιμότητα της αξίωσης. Παράλληλα είναι αποδεκτό ότι οι σύζυγοι έχουν το δικαίωμα να προβούν σε τέτοιες διευθετήσεις μετά τη γέννηση της αξίωσης, δηλαδή μετά τη λύση ή ακύρωση του γάμου ή τη συμπλήρωση της τριετούς διάρκειας. (Γεωργιάδης σ.215-6, Μανωλεδάκη σ.249-50, Βαθρακοκοίλης σ.237)
- Η επικρατέστερη άποψη όμως είναι ότι ενοψει ενός συναινετικού διαζυγίου, οι σύζυγοι μπορούν να προβούν σε μια συνολική διευθέτηση των περιουσιακών τους διαφορών η οποία όμως τελεί υπό την αίρεση της έκδοσης του διαζυγίου. Έτσι η συμφωνία είναι δεσμευτική στην περίπτωση που λυθεί τελικά ο γάμος στα πλαίσια της διευθέτησης αλλά δεν ισχύει σε περίπτωση που δεν υπάρξει τέτοια συναινετική λύση του γάμου (Γεωργιάδης σ.216, Μανωλεδάκη σ.250, Νικολόπουλος σ.37). Η άποψη αυτή φαίνεται να υιοθετείται και από τη νομολογία (Νικολόπουλος σ.37).

Καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος αξίωσης συμμετοχής στο απόκτημα

- Το ΑΚ 281 προβλέπει ότι «Η άσκηση του δικαιώματος απαγορεύεται αν υπερβαίνει προφανώς τα όρια που επιβάλλουν η καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη ή ο κοινωνικός ή οικονομικός σκοπός του δικαιώματος.»
- Η διάταξη αυτή εφαρμόζεται και σε αξιώσεις για συμμετοχή στο απόκτημα με βάση το ΑΚ 1400.
- Εντούτοις δεν έχει θεωρηθεί ότι η αξίωση είναι καταχρηστική στις περιπτώσεις όπου ο δικαιούχος σύζυγος ήταν υπαίτιος για τον κλονισμό του γάμου ή αδιαφορούσε για την οικογένεια, επιδίεδετο σε σπατάλες με άλλες γυναίκες και τέλεση γάμο τρεις μήνες μετά το θάνατο της υπόχρεου συζύγου (**Νικολόπουλος** σ.105), ή εκεί που ο σύζυγος ασκεί την αξίωση επειδή ο υπόχρεος σύζυγος ζήτησε πρώτος διαζύγιο ή ήταν υπαίτιος σοβαρών παραβιάσεων άλλων οικογενειακών υποχρεώσεων (**Γεωργιάδης** σ.218).
- Θα μπορούσε όμως ενδεχόμενα να θεωρηθεί καταχρηστική η αξίωση από τον ένα σύζυγο κατά των κληρονόμων του άλλου συζύγου όπου η θανών σύζυγος θα είχε αντίστοιχη αξίωση συμμετοχής στο απόκτημα του ενάγοντα συζύγου την οποία όμως με βάση της διατάξης του ΑΚ 1401 δεν μπορούν να ασκήσουν. (**Γεωργιάδης** σ.218)

Η αξίωση για αδικαιολόγητο πλουτισμό

- Το ΑΚ 904 § 1 προβλέπει ότι *«Αδικαιολόγητος Πλουτισμός: Οποιος έγινε πλουσιότερος χωρίς νόμιμη αιτία από την περιουσία η με ζημία άλλου έχει υποχρέωση να αποδώσει την ωφέλεια. Η υποχρέωση αυτή γεννιέται ιδίως σε περίπτωση παροχής αχρεώστητης ή παροχής για αιτία που δεν επακολούθησε ή έληξε ή αιτία παράνομη ή ανήθικη.»*
- Η αξίωση αυτή μπορεί να εφαρμόζεται και στην περίπτωση περιουσίας που αποκτά ένας σύζυγος κατά τη διάρκεια του γάμου με την άμεση συμβολή του άλλου και η οποία αποτελεί μέρος της αύξησης της περιουσίας του. Έτσι η αξίωση του αδικαιολόγητου πλουτισμού μπορεί να συνυπάρχει με την αξίωση για συμμετοχή στο απόκτημα.
- Η θέση αυτή είναι αποδεκτή και στην Εισηγητική Έκθεση της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής (**Βαθρακοκόιλης** σ.239)

Προβλήματα που παρουσιάζονται στο νόμο

- Πολλά βασικά ζητήματα δεν ρυθμίζονται ρητά στο νόμο (έννοια της αύξησης της περιουσίας, τι είναι η αρχική και τελική περιουσία, σε ποιες τιμές υπολογίζεται η αρχική περιουσία, η δυνατότητα αυτούσιας απόδοσης της περιουσίας, χρόνος γέννησης της αξίωσης, δωρεές μεταξύ συζύγων)
- Ουσιαστικά ζητήματα δεν αντιμετωπίζονται από το νόμο (π.χ. καταδολιευτικές πράξεις, αποτελεσματικοί μηχανισμοί διακρίβωσης της αρχικής και τελικής περιουσίας)
- Η διασύνδεση της αύξησης με τη συμβολή είναι αυθαίρετη (παρόλο ότι θα πρέπει να υπολογίσουμε και τη συνύπαρξη στην Ελλάδα της αξίωσης με αυτή του αδικαιολόγητου πλουτισμού)
- Η υιοθέτηση τεκμηρίου $\frac{1}{3}$ αντί του $\frac{1}{2}$ είναι αυθαίρετη
- Δεν υπάρχει καμιά καθοδήγηση ως προς τη βαρύτητα που θα πρέπει να δοθεί σε κάθε είδος συνεισφοράς για καθορισμό της ποσοστού της συνεισφοράς στην τελική περιουσία
- Η διαφορετική μεταχείριση των δωρεών και της αύξησης της αρχικής περιουσίας είναι προβληματική